

Inhoud

Voorwoord	7
Deel 1 Zending in Bijbels en dogmatisch perspectief	11
1. Zending in Bijbels perspectief	13
1.1 Zending en het Oude Testament	13
1.2 Zending en het Nieuwe Testament	22
1.3 Studievragen	31
2. Zending in dogmatisch perspectief	33
2.1 Missio Dei	34
2.2 Verkiezing en Bijbel	37
2.3 Missio Dei in de eenentwintigste eeuw	41
2.4 Studievragen	43
Deel 2 De kerk	45
3. De gezonden kerk	47
3.1 De tijdlijn	50
3.2 Edinburgh 1910-2010	55
3.3 Studievragen	59
4. Oecumene en katholiciteit	60
4.1 De oecumenische beweging in de zendingsgeschiedenis	63
4.2 Oecumene en katholiciteit in de eenentwintigste eeuw	69
4.3 Belemmeringen in de oecumene	72
4.4 Studievragen	79
Deel 3 De wereld	83
5. Openbaring en religie	85
5.1 Algemene en bijzondere openbaring	85
5.2 Theologia religionum	90
5.3 Studievragen	95
6. Religie en het christelijk geloof	96
6.1 De menselijke basiservaringen	96
6.2 De Nederlandse Geloofsbelijdenis en andere religieuze voorstellingen	103
6.3 Studievragen	107

7.	Cultuur	108
7.1	Introductie	108
7.2	De verhouding cultuur en Evangelie	118
7.3	De missionaire driehoek Bijbel, cultuur en kerk	130
7.4	Het inculturatieprobleem	137
7.5	Studievragen	144
Deel 4 De opdracht		147
8.	Vanuit de kerk	149
8.1	De kerk als vertrekpunt	149
8.2	Kerkelijke en particuliere zending	151
8.3	Pluriforme uitwerking	154
8.4	De geestelijke (beroeps)houding van een missionair werker	160
8.5	Studievragen	173
9.	Met de Bijbel	174
9.1	Bijbelvertaling	174
9.2	Bijbelonderwijs	176
9.3	Hermeneutisch onderwijs	177
9.4	Intercultureel Bijbellezen	180
9.5	Studievragen	184
10.	Missionaire gemeentevorming dichtbij en ver weg	185
10.1	De opdracht tot gemeentevorming	185
10.2	Kerkorde in missionaire context	187
10.3	De vorming van nieuwe gemeenten: enkele uitgangspunten	188
10.4	Schakels in de missionaire gemeentevorming	192
10.5	Studievragen	201
11.	Theologisch onderwijs	203
11.1	Algemeen	203
11.2	Theologisch afstandsonderwijs	204
11.3	Ontwikkelingskansen	205
11.4	Studievragen	210
12.	De dienst van de christelijke barmhartigheid	211
12.1	Diaconaat en de Bijbelse kernwoorden	211
12.2	Enkele uitgangspunten	215
12.3	Studievragen	220
13.	Slotbeschouwing	220
Bibliografie		230

1. Zending in Bijbels perspectief

De almachtige God heeft in de handen van de kerk – als in aarden vaten – de opdracht gelegd om in deze wereld Zijn Naam bekend te maken tot verzoening van zonden, tot de vervulling van Christus' Rijk. Om die opdracht te kunnen uitvoeren, zondert de HEERE verkondigers van het Evangelie af en rust Hij door Woord en Geest de gemeente toe om als lichaam van Christus deze Boodschap te brengen. Het boek Handelingen getuigt er op indrukwekkende wijze van hoe God Zich genadig tot een gevallen wereld wendt en zondaren tot Zijn gemeente toebrengt. Door de Pinkstergeest komt Christus' Rijk tot vervulling en wordt Zijn Naam verheerlijkt, tot de laatste dag aanbreekt en Christus terugkomt op de wolken. Deze kern van zending voert terug naar belangrijke patronen en motieven in zowel het Oude als het Nieuwe Testament, die deze opdracht van zending en evangelisatie van de kerk in de wereld inhoud geven, dragen en stutten.³

1.1 Zending en het Oude Testament

In het Oude Testament zijn vier belangrijke patronen of motieven te onderscheiden: (1) schepping, zondeval en verlossing, (2) particulier (*amim*) en universeel (*gojim*), (3) Jahweh en de goden en (4) individu en gemeenschap.⁴

3. Voor andere overzichten verwijs ik naar Versteeg (e.a.), *Gij die eertijds verre waart...*; Bavinck, *Inleiding in de zendingswetenschap*; Verkuyl, *Inleiding in de nieuwere zendingswetenschap*; Van Doleweerd (red.), *Gij zult Mijn getuigen zijn*, en Wright, *The Mission of God*. Ik maak in dit boek een keus voor motieven. Daarmee lopen details, die tevens van betekenis zijn, minder in het oog. Het voordeel van motieven is dat de grotere lijnen beter zichtbaar worden.
4. In de klassieke zendingshandboeken van Bavinck, *Inleiding in de zendingswetenschap*, Verkuyl, *Inleiding in de nieuwere zendingswetenschap* en Versteeg (e.a.), *Gij die eertijds verre waart...* is er reeds op gewezen dat zending geworteld is in de hele Schrift. Recentelijk hebben de evangelicale missiologen C.J.H. Wright en M.W. Goheen er opnieuw aandacht voor gevraagd dat zending niet iets bijkomstigs is, maar een essentieel motief is in de Schrift. Wright spreekt zelfs van een 'Missional Hermeneutic'. Het invloedrijke zendingsconcept van David Bosch, beschreven in *Transforming Mission*, is er mogelijk debat aan geweest dat het Oude Testament wat naar de achtergrond is verschoven.

Schepping - zondeval - verlossing

De schepping verbindt de mens aan God en daarmee aan de oorsprong en het doel van de mens. De zondeval verwijst naar het tegenovergestelde, namelijk de verbroken verhouding met God en de gevolgen van deze breuk voor mens en schepping. De verlossing heeft betrekking op de door God geschapen mogelijkheid tot redding en zaligheid, de overbrugging van de geslagen kloof tussen God en mens. De drieslag schepping, zondeval en verlossing is een christelijk grondbeginsel.

Schepping

De gereformeerde missioloog J.H. Bavinck constateert dat Genesis 1:1 de basis is van het zendingsmandaat uit Mattheüs 28:19 en 20.⁵ De aarde is Gods schepping en dat is een van de meest ingrijpende beginselen van de zendingsleer. Het gegeven van de schepping verbindt aarde en mensen aan elkaar en brengt schepsel en schepping bij elkaar in één verband. Er bestaat niets wat boven de Schepper uitgaat. De 'aarde is van de Heere' (Ex. 9:29). Hij slaat alle mensen gade (Ps. 33). De hele volkenwereld komt voort uit de scheppende hand van Jahweh (Gen. 10). Geen enkel ras kan zich daarom aanmatigen van hogere afkomst te zijn of claimen deze aarde te bezitten.

Bovendien is God niet alleen de Schepper, maar ook de Onderhouder van de wereld. Hij heeft haar niet aan haar lot overgelaten, maar bestuurt en regeert haar.⁶ In veel psalmen wordt God als Schepper en Onderhouder bezongen (Ps. 19; 33; 99). De onderhouding en regering van God gelden niet alleen de kerk, maar ook allen die buiten haar leven. Na de zondvloed wordt met de nieuwe mensheid een verbond opgericht (Gen. 9:9). En op veel plaatsen lezen we over wonderen die de HEERE doet voor de ogen van de heidenen. Zelfs bovennatuurlijke openbaringen vallen hun ten deel (Gen. 20, 30, 40, 41; Richt. 7, Dan. 2:4).

5. Bavinck, *Inleiding in de zendingswetenschap*, 25; zie ook Visser, *Bemoeienis en getuigenis*.
6. Nederlandse Geloofsbelijdenis, art. 13.

De boodschap van Genesis 1, namelijk van Gods zeer goede schepping, is nog altijd van kracht. Dat er een geschapen begin is van deze aarde en een Schepper Die boven het menselijke denken uitstijgt, betekent dat ieder mens verantwoording moet afleggen en dat er een doel is, namelijk het verheerlijken van God, de Schepper van hemel en aarde (2 Sam. 7:23; Ps. 67:3-4; Ps. 73:25-28; Jes. 43:6-7; Jes. 49:3).⁷

Zondeval

De mens is niet alleen een geschapen schepsel, maar evenzeer een gevallen schepsel. Door de zondeval, die wordt beschreven in Genesis 3, is de verhouding tussen schepsel en Schepper verstoord en wordt ze gekenmerkt door angst en schaamte. Over alle leven ligt de vloek van de zondeval. De menselijke natuur is daardoor geheel verdorven. De mens is slaaf van de zonde en gescheiden van de gemeenschap met God Die het ware leven is. In de geschiedenis van het gevallen schepsel zoals beschreven in het Oude Testament is voor ieder mens de echo van zijn eigen levensgeschiedenis te horen: de mens als vijand van God zijn Schepper. De geschiedenissen die zijn opgetekend in het Oude Testament zijn één grote illustratie van de gevolgen van de zondeval. Ook het volk Israël, het door God apart gezette volk, is steeds weer een toonbeeld van ongelof en afvalligheid.

De zondeval is een blijvende realiteit in de wereld. Het Evangelie, waarover in het Nieuwe Testament het volle licht valt, kan in deze wereld en in het leven van een gelovige de gevolgen daarvan niet wegnemen. In het leven van de christen is de slavernij van de zonde weliswaar verleden tijd, maar ook een christen heeft te kampen met geloofsinzinkingen, inwonende zonde, aanvechtingen van de wereld en de satan, afdwalingen, ziekte en dood.⁸

De visie op de zonde is voor een christen uiterst relevant voor zijn visie op mens, wereld en kerk. Is de kerk een nieuw paradijselijk samenlevingsverband of een soort koninkrijk waarin bevrijde

7. In het inmiddels klassiek geworden boek van Piper, *Let The Nations be glad*, heeft Piper beargumenteerd dat het in zending gaat om God en Zijn eer. (Vgl. ook art. 1 Kleine Catechismus van de Westminster Belijdenis).

8. Vgl. Dordtse Leerregels, V., art. 3-5.

mensen leven, een koninkrijk dat tegenover de wereld staat? Of is de kerk een plaats midden in de wereld waar zondaren door het geloof in het Woord van God de verzoenende kracht van Christus' bloed belijden? Feit is dat de mensvisie van missiologen erg kan verschillen. Als iemand een optimistisch mensbeeld hanteert en de blijvende realiteit van de zonde in het leven van een christen en de kerk niet onderkent of niet erkent dan krijgt zending een andere invulling en dan krijgen kerk en christen een andere status.⁹

Verlossing

Na de zondeval zoekt God in Zijn grote barmhartigheid de mens op. Niet andersom. Direct na de val geeft God de moederbelofte als een eerste proclamatie van het Evangelie (Gen. 3:15). Vanaf dat moment breekt er een strijd los tussen de mens en de duivel, maar de belofte is dat de overwinning over het kwaad compleet zal zijn. Christus, het Zaad uit de vrouw, zal de overwinning hebben. Deze belofte wordt in het Oude Testament uitgewerkt in de lijn van het geslacht van Abraham, Izak en Jakob. God verkiest Zich een volk waarmee Hij een verbond sluit en dat Hij verlost. Uit Juda en het geslacht van David wordt uiteindelijk Christus geboren, de Knecht des Heeren, om Zijn ziel te geven tot een losprijs voor velen. De boodschap dat de mens in zichzelf verloren is, maar dat God een God van verlossing en redding en zaligheid is door Zijn verkiezing, is door heel het Oude Testament heen geweven. God ziet dat de mens zich in de lichamelijke en geestelijke dood geworpen heeft en begeeft Zich in Zijn wonderlijke wijsheid en goedheid om hem te zoeken en belooft Zijn Zoon te geven om hem gelukkig te maken.¹⁰ Echter, in de geschiedenis van het volk van Israël is het een terugkerend refrein dat Israël God verlaat. Tegenover

9. Twee voorbeelden hiervan zijn de hedendaagse missiologen C.J.H. Wright en M.H. Goheen. Hun visie op de christen en de kerk heeft een idealistische en optimistische toonzetting. In hun recente werken wordt een grote claim gelegd op de christen en de kerk om Gods zaak hier op deze aarde te behartigen. De kerk lijkt dan zelfs plaatsvervangend te worden voor Gods werk en Zijn heilsplan en de verzoening krijgt universele trekken. Zie Wright, *De bijbelse missie*, 23, 100-103, Goheen, *A Light to the Nations*, 30, 176, 191.
10. Vgl. Nederlandse Geloofsbelijdenis, art. 17.

de verbondstrouw en liefde van de HEERE, Die Israël telkens opnieuw opzoekt (Ps. 78), is er de terugkerende verbondsbreking van het volk.

Particulier (*amim*) en universeel (*gojim*)

Een tweede belangrijk patroon in het Oude Testament is dat van de tweeling particulier en universeel. Er is zowel een particuliere lijn te ontdekken, namelijk die van het uitverkoren volk van God, Israël, alsook een universele, namelijk die van de niet-Israëlieten, de heidenen. Deze lijnen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, maar wel van elkaar onderscheiden. Het volk Israël dankt zijn bevoorrechte positie aan Gods verkiezende genade. De roeping en verkiezing van het volk Israël hebben betekenis voor de andere volken van de wereld. En zijn eer bestaat in het bijzonder daarin dat het volk het middel mag en zal zijn waardoor de andere volken eenmaal het heil zal worden aangeboden. In het verlengde van het volk Israël in het Oude Testament ligt het geestelijk Israël dat zich uitstrekt tot alle volken van de aarde. Bij Abrahams roeping wordt hem nadrukkelijk verzekerd dat in hem alle geslachten van de aardbodem gezegend zullen worden (Gen. 17:5; Gen. 18:18; Gen. 26:4; Gal. 3:8). In het licht daarvan moeten we ook de vele psalmen lezen waarin alle volken worden opgeroepen om Jahweh te eren: De HEERE is Koning, dat de volken beven (Ps. 96; Ps. 99; Ps. 117). Het Oude Testament bevat een boodschap die van heilsbeslissende betekenis is, niet alleen voor Israël, maar ook voor alle volken die tot aan de wederkomst de aarde zullen bewonen. God openbaart Zich eerst aan Israël, maar door Israël heen ook aan de volken, al blijft de overvloedige vervulling van Gods beloften voor de heidenen uitgesteld tot de komst van Christus in het Nieuwe Testament. Toch ligt in het Oude Testament al de grond voor de zending. De God van Abraham, Izak en Jakob, roept en zendt Mozes en de profeten met een boodschap tot Israël (*Ammi*) én niet-Israël (*Lo-Ammi*) (vgl. Ps. 9:12; Ps. 18:50; Ps. 49:2; Ps. 67:4-6; Ps. 96; Ps. 117; Ps. 145:21; Ps. 148:1-3; Jes. 25:6; Jes. 45:22; Jer. 1:5, 10).

God wendt Zich niet direct tot *alle* volken. Eerst is er de roeping en verkiezing van Israël in het Oude Testament. Via dit volk wendt de HEERE Zich met Zijn Woord tot de andere volken.

Het volk Israël is, wanneer we terugzien over de horizon van het Oude Testament, een beeld van de christelijke kerk die uit Joden en heidenen bestaat. Aan de oudtestamentische kerk was het Woord Gods toevertrouwd. In die zin was het Woord van God particulier aan haar geschonken, maar tegelijkertijd was hier een opdracht aan verbonden. Zij mocht het Woord niet voor zichzelf houden. De boodschap van heil en zaligheid is universeel en behoort aan iedereen zonder onderscheid bekendgemaakt te worden. In de nieuwtestamentische kerk komt deze roeping tot vervulling, maar in het Oude Testament is het grondpatroon al gelegd. En de nieuwtestamentische kerk mag nooit vergeten dat zij als een wilde olijfboom is ingeplant in de edele olijfboom, namelijk Israël (Rom. 11:17-21).

De andere volken (niet-christenen) hebben de christelijke kerk nodig om tot kennis van de zaligheid te komen. Heidenen (*gojim*) kunnen niet buiten de gemeenschap aan de christelijke kerk (*amim*) om deel te krijgen aan de zaligheid. Met andere woorden: mensen kunnen niet vanuit zichzelf, vanuit eigen ingeving of intuïtie tot de ware kennis van God en de zaligheid komen. In het Oude Testament wordt dit ook voorspeld. Er is in het Oude Testament niet alleen een beweging waar te nemen van Israël naar de heidenen, maar ook een toenadering van de volken tot Israël (Ps. 68:32; Zach. 8:23).

Jahweh en de goden

Als het gaat om de God van Israël en de goden van de volken – het derde motief – zijn in het Oude Testament twee hoofdlijnen te ontdekken die met elkaar in verband staan en waartussen ook een zekere spanning bestaat. Er is een lijn die Israël, het verbondsvolk, oproept tot de dienst aan de HEERE, de enige waarachtige God. Dat is de naar binnen gerichte lijn. Maar er is daartegenover tevens sprake van een lijn naar buiten. De God van Israël is immers ook de God van de volken.

Israël en de goden

Daar waar God Zich aan Israël in de woestijn bekendmaakt, Zijn wet geeft en een verbond met het volk sluit, klinkt reeds in het

eerste gebod de waarschuwing geen andere goden te dienen (Ex. 20:3). Het volk van God wordt voorgehouden om zich ‘in alle ootmoedigheid en lijdzaamheid te onderwerpen aan de enige en ware God’. Het gaat erom de HEERE, met hoofdletters, de Jahweh, de Verbondsgod, de ‘Ik zal zijn Die Ik zijn zal’ lief te hebben, te vrezen en te eren.

Achter dit gebod zit de realiteit van een verborgen verleiding. We zien in de geschiedenis van het volk Israël dat het geen overbodige waarschuwing is (vgl. Num. 25). In de Bijbel staan vele voorbeelden van overtreding van het eerste gebod. De naam Baäl, zo zou je ‘de god van anderen’ kunnen noemen, duikt veelvuldig op in het Oude Testament.

Het volk krijgt voor de inname van Kanaän de opdracht de goden van de Kanaänieten uit te roeien, maar geeft slechts ten dele uitvoering aan die opdracht. En dan zien we dat die andere goden, die goden van buiten, in de geschiedenis van het volk Israël steeds dichterbij komen. Al spoedig worden het de goden van Israël zelf. Onder de profeten is het vooral Jeremia die zijn stem verheft tegen de afgodische praktijken die als het ware van binnenuit ontstaan, hoewel ze van oorsprong Kanaänitisch zijn (Jer. 1:16; vgl. ook Jer. 7:6).

Er kan en mag er maar één de ‘Elohim’ zijn. Alle volken zullen wandelen, elk in de naam zijns gods; maar het volk Israël zal wandelen in de Naam des HEEREN, haar God, eeuwiglijk en altoos (Mi. 5:4). Die andere goden zijn geen goden! Hosea heeft het over diverse goden die de Israëlieten dienen (Hos. 2:13; 8:4). Met klem roept hij op de enige HEERE en Heiland te dienen en niet op goden te vertrouwen die geen heil en overwinning brengen (Hos. 13:4). Jesaja komt met dezelfde boodschap tot Kores (Jes. 45:5; vgl. ook Jes. 44:6).¹¹

Jahweh en de volken

Er is dus een naar binnen gerichte, introverte kant, maar er is ook de kant van het gericht zijn op hen die buiten zijn. In de God van Abraham zullen immers alle geslachten van de aarde gezegend

11. Zie ook Currid, *Against the Gods*.

worden (Gen. 12:3). Bij Izak en Jakob wordt deze naar buiten gericht lijn doorgetrokken (Gen. 28:14; vgl. ook Gen. 26:4). De God van Abraham, Izak en Jakob (*amim*) is ook de God van de niet-Israëlieten (*gojim*). Zowel over de volken als over Israël wordt de Naam uitgeroepen (Amos 9:12).¹² De God van Israël is geen particulier bezit. We zien ze komen, eerst Jethro (Ex. 18:11), later Naäman (2 Kon. 5:15). Salomo bidt voor de volken bij de inwijding van de tempel (1 Kon. 8:41-43). De woorden uit dit gebed werpen licht over de belangrijke doelstelling van de zending: Opdat al de volken van de aarde zouden weten dat de HEERE God is en niemand meer (1 Kon. 8:60). In het Oude Testament wordt de ruime toestroom tot een erkenning van de God van Israël verbonden aan het einde van de dagen (Jes. 2:2; Micha 4:1, 2). De vervulling ervan ligt voor de oudtestamentische profeten in de toekomst (vgl. Ps. 22:28; Zef. 3:9). En uiteindelijk zal het er volgens Maleachi op uitlopen dat vanaf het opgaan van de zon tot haar ondergang Zijn Naam groot zal zijn onder de heidenen (Mal. 1:11; vgl. ook Jes. 45:6 en Ps. 113:3).

Het dienen van Elohim, de enige ware God, is het behoud van de kerk. We mogen het wel serieus nemen dat het volk Israël in het eerste gebod zo nadrukkelijk verboden wordt andere goden te dienen. Het waarschuwt ons dat we in onze goede bedoelingen om anderen te bekeren onszelf vooral niet mogen overschatten. In zending en evangelisatie, bij het naar buiten treden, kom je ook in aanraking met de goden van buiten, met baäls, andere goden dan de enige ware God. Het gevaar is niet ondenkbeeldig dat die andere goden, goden van jezelf worden. Dat kan je sluipenderwijs overkomen. Het zijn Gods woorden, die de Heere tot Zijn eigen volk richt en niet tot de heidenen: ‘Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.’

De goden van buiten worden afgeschreven, maar de afgodendienaars, de heidenen niet. De wateren van Gods Geest vloeien uit de tempel over heel deze aarde (Ez. 47). Tegen alle onmogelijkheden in, zal Gods Naam groot zijn en gekend worden onder alle volken, tot de einden van de aarde, onder alle geslachten van de aardbo-

12. Zie hier de studie van Van 't Wout, *De Naam onder de volken*.

dem. Het is naar Gods belofte dat er een overblijfsel van Jakob zal zijn in het midden van vele volken onder de heidenen als een dauw van de Heere en als een leeuw onder de beesten van het woud (Mi. 5:6, 7). Met het oog op deze beloften mag Gods Naam vrijmoedig worden verkondigd.

Individu en gemeenschap

Het laatste motief dat we in het Oude Testament aantreffen, is dat van het zowel individueel als collectief gezonden zijn. Bij zending hoort (uit)gezonden worden. Het woord 'sjalach', zenden, is in het Oude Testament de *terminus technicus* voor het zenden van een bode met een speciale boodschap. De 'sjalach' is de gezant, de bode. Het woord wordt gebruikt bij de roeping van Mozes en de profeten. Mozes is feitelijk de eerste 'sjalach', de eerste zendingswerker (Ex. 3:10-15). Hij moet tot de Israëlieten zeggen: de 'Ik ben' of de 'Ik zal zijn' heeft mij tot u gezonden (sjalach). We komen dit woord ook tegen bij Jesaja als hij gehoor geeft aan zijn roeping (Jes. 6:8, 9; vgl. Jer. 14:14, 15; Ez. 2:3, 4).

Zenden in het Oude Testament heeft betrekking op de opdracht van Godswege om een boodschap van oordeel en heil te brengen aan Israël, maar ook aan de volken, hoewel er nog vrijwel geen uitgaan is naar de volken. Het Hebreeuwse woord voor 'zenden' komt als werkwoord zeer veel keren voor, veel meer dan het bijpassende zelfstandig naamwoord. De algemene betekenis is 'wegleiden van de handelende persoon vandaan'. Het accent ligt niet zozeer op de handeling van zenden als wel op het doel, de opdracht. Vele malen is God subject van het zenden. Hij zendt bescherming (Richt. 13:8), laat Zijn aangezicht meegaan (Ex. 33:12), zendt mensen als werktuig van Zijn voorzienigheid (Gen. 45:5, 7), maar ook richters, koningen en profeten. Zo wordt gesproken van het zenden van Mozes (Ex. 3:14, 15), Samuël (1 Sam. 15:1; 16:1), Elia (Mal. 4:5), Jesaja (Jes. 6:8), Jeremia (Jer. 1:7), Ezechiël (Ezech. 2:3, 4). In Gods zending van de profeten ligt de legitimatie van hun ambt, hoewel het accent blijft liggen op wat ze zeggen en doen en niet zozeer op hun ambt als instituut. Met de roeping van Israëls profeten begint feitelijk de zendingbeweging. Het accent ligt alleen nog niet op het naar buiten gaan, het overschrijden van de grenzen

en het verkondigen van het Evangelie (uitzonderingen zoals Jona daargelaten), maar om de relatie met de Zender: God zendt, met een boodschap.

Enerzijds krijgen individuele personen in het Oude Testament een last opgelegd om als boodschapper van de Allerhoogste Zijn woorden te spreken. Anderzijds wordt Israël als volk ook verantwoordelijk gehouden om ten overstaan van de andere volken te getuigen van zijn God (Jes. 43; Jer. 50:2). Zending is dus niet alleen een zaak van personen, maar ook van het volk als geheel. Van het volk dient vruchtbaarheid en verkwikking uit te gaan. Het dient een toonbeeld te zijn van kracht en heerschappij, tot een getuige voor alle volken. De onderdanen van dat volk zijn ook persoonlijk geroepen om in eigen werk en leven over de God van Israël te spreken en Zijn Naam te belijden. Daarvan hebben we voorbeelden in Daniël en zijn vrienden (Dan. 1) en in het slavinnetje dat in het huis van Naäman de Syriër over de God van Israël spreekt (2 Kon. 5:4).

Het Oude Testament leert ons dat zending vraagt om uitgezonden. Dat zijn personen die zich van God geroepen weten en door de kerk en ook namens haar gezonden worden om het Evangelie te verkondigen aan hen die buiten zijn. Zij hebben een last ontvangen om namens hun Zender Zijn Woord bekend te maken. Dit sluit echter een gezamenlijke verantwoordelijkheid en een persoonlijke zending van alle leden afzonderlijk om in de wereld Gods Woord uit te dragen niet uit.

1.2 Zending en het Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament zijn ten aanzien van zending eveneens vier patronen of motieven te ontdekken, die voortbouwen op de grondbeginselen in het Oude Testament: (1) zendingsmandaat; (2) opdracht: aanvechting en haast; (3) Koninkrijk van Christus: realiteit én toekomst en (4) paradigma van het stervende zaad.

Zendingsmandaat

In de evangeliën Mattheüs, Markus en Lukas vinden we aan het einde het zendingsmandaat (Matth. 28:19; Mark. 16:15-18; Luk. 24:46-49), namelijk de expliciete opdracht van Christus aan de

apostelen om uit te gaan tot aan het einde van de aarde en het Evangelie te prediken.¹³ Het is een uniek mandaat. Het zendingsmandaat hangt nauw samen met de heilsfeiten van het sterven en de opstanding van Christus. We lezen het zendingsmandaat tegen de achtergrond van de vervulling van de profetie in Daniël 7:14. Daar staat dat Christus van de Vader heerschappij, eer en het Koninkrijk ontvangt, opdat alle volken, natiën en tongen Hem zullen eren. Het gaat in de zending om Christus' Koninkrijk dat Hij van Zijn Vader ontvangen heeft. Christus belijdt ook Zelf dat Hij gekomen is opdat men de Vader en de Zoon zou kennen en opdat Hijzelf Zijn Vader zou verheerlijken in het zaligen van degenen die Hem van de Vader gegeven zijn (vgl. Joh. 17). Mattheüs legt in het mandaat de nadruk op Christus' koninklijke macht, Markus op Zijn bevrijdende macht en Lukas op Zijn vergevende macht. Niets minder dan de gehele wereld, alle creaturen, de einden van de aarde moeten met de boodschap van het Evangelie bekendgemaakt worden. Het is geen vrijblijvende verkondiging (vgl. het mandaat bij Markus). Het afwijzen van de boodschap kan slechts eindigen in het oordeel en dat geldt zowel voor Joden als heidenen. Lukas verbindt de opdracht met het heilswerk van Christus in lijden en opstanding. In het zendingsmandaat horen we een bevel aan de kerk – individuen in de kerk en de kerk als collectief – om in deze wereld de gezaghebbende boodschap van bekering en vergeving der zonden uit te dragen namens de Schepper van hemel en aarde. Het zendingsbevel in de Evangeliën grijpt reeds vooruit op de uitstorting van de Heilige Geest. Zending staat in het nauwste verband met het toepassende werk van de Heilige Geest. De uitstorting is niet alleen het werk van de Vader, maar ook van Christus. Als op het Pinksterfeest de Heilige Geest wordt uitgestort,

13. In het Evangelie van Johannes is de zendingsopdracht door het boek heen geweven. In hoofdstuk een gaat het over het vlees geworden Woord, in hoofdstuk vier vinden we een uitgebreide ontmoeting met de Samaritaanse vrouw. Johannes legt er in zijn Evangelie de nadruk op dat het gezonden zijn in de wereld lijden met zich meebrengt (4:34; 5:30; 10:18; 12:24-26). In het voorlaatste hoofdstuk lezen we hoe Jezus hen zendt (Joh. 20:21). Voorts wijst hij op het belang van de eenheid van de kerk (13:8; 13:12-14; 13:34-35; 17:11; 17:23). Zie o.a. Peskett en Ramachandra, *The Message of Mission*, hfst. 4 en 11.

verwijst Petrus naar Christus Die de bijzondere gaven van de Heilige Geest, die zichtbaar en hoorbaar zijn, heeft uitgestort (Hand. 2:33).¹⁴ De Geest wordt ook Christus' Geest genoemd, omdat Hij uit Christus voortkomt en door Christus voor ons is verworven (vgl. Joh. 14:26; 16:7; Gal. 4:6).

Al de volken

De bekendmaking van de zeer blijde boodschap in een wereld die vol geestelijke nood is en schuldig voor God staat, is niet vrijblijvend. Geheel de aarde behoort Hem toe. In de zending gaat het er in de eerste plaats om dat alle *volken* het Evangelie horen.¹⁵

Wat is de Bijbelse betekenis van de woorden 'al de volken' (*panta ta ethnē*) in het zendingsmandaat? Het woord *ethnos* verwijst in het Nieuwe Testament vrijwel altijd naar een groep mensen. Dat het bij 'al de volken' om groepen mensen gaat en niet om individuen, is in overeenstemming met het Oude Testament. In Genesis 12 staat de belofte aan Abraham opgetekend waarin gezegd wordt dat in hem alle *geslachten* van de aarde gezegend zullen worden, een belofte die door Paulus in het Grieks herhaald wordt (Gal. 3:8). De focus van het zendingsmandaat is dus niet het winnen van zoveel mogelijk zielen, maar het bereiken van alle groepen van mensen met het Evangelie.

Hoe smal of hoe breed moeten we 'volken' interpreteren? Uit de (kerk)geschiedenis wordt duidelijk dat het woord 'volken' niet geografisch, met het oog op de landsgrenzen, bedoeld kan zijn. Als we de historische atlas erbij nemen, zien we dat in de loop van de tijd volken of natiën uiteenvielen en andere ontstonden. Volken zijn in de Bijbel synoniem met geslachten (zie de belofte aan Abraham), maar hoe groot of hoe klein is een geslacht? Feit

14. Zie kanttekening 67 bij dit vers.

15. Zie Piper, *Let the Nations be Glad*. In het inmiddels klassiek geworden hoofdstuk 5 behandelt hij de betekenis van het 'al de volken' in het zendingsmandaat uit Mattheüs 28:19. Hij doet dit tegen de achtergrond van de centrale vraag waar het in de zendingsopdracht om gaat. Moeten er zoveel mogelijk individuele personen bereikt worden? Of gaat het erom dat alle gebieden (geografisch) met het Evangelie bereikt worden? Of is de focus van de opdracht dat onder alle groepen van mensen (*gojim* - heidenen) het Evangelie verkondigd wordt?

is dat het gebruikte Griekse woord *ethnos* zo vaak in het Oude en Nieuwe Testament voorkomt, dat het moeilijk is hiermee de focus voor zending scherp te krijgen. Op zijn kleinst is *ethnos* een groep mensen die op een natuurlijke wijze met elkaar samenhangt, bijvoorbeeld door het spreken van dezelfde taal. En dan gaat het om eenheden die kleiner zijn dan wij vermoedelijk in gedachten hadden. Maar wat de uiterste grenzen van een volk zijn, is moeilijk aan te geven. Wel weten we dat Johannes in de hemel hoort zingen dat de gekochten komen uit álle geslacht én taal én volk én natie (Openb. 5:9).

Als het de taak van de kerk is om alle niet bereikte volken op te zoeken en hun het Evangelie te verkondigen, dan is nodig een helder idee te hebben van wat 'niet bereikt' inhoudt. Paulus heeft daar bepaalde gedachten over gehad. In Romeinen 15 schrijft hij dat hij niet langer werk heeft in de regio van Jeruzalem tot Illyricum. Als Paulus dit schrijft, is het Evangelie niet tot elke individuele persoon in de regio gebracht. In sommige steden die Paulus aandeed, werd het Evangelie van de dood en opstanding van Christus openlijk verworpen. Van andere plaatsen en steden weten we zelfs niet of deze wel zijn bezocht. Het 'bereiken' betekent voor Paulus blijkbaar de aanwezigheid van evangelisatiearbeid in de regio en houdt voor hem geen direct verband met de vrucht op de prediking. Een groep mensen is bereikt met het Evangelie als de boodschap er verkondigd is, of wordt, op een Bijbelse en verstaanbare wijze. Als dat doel bereikt is, wil Paulus verder.

Toch is zending niet alleen uitgaan, verkondigen en doorgaan. Toerusten hoort ook bij zending. Het zendingsmandaat in Mattheüs 28 is er duidelijk over: 'onderwijst al de volken' en 'lerende hen onderhouden'. Kerkplanting door middel van toerusting en vorming is een onmisbaar onderdeel van de zendingstaak. In de theologische toerusting kunnen uit hout pijlen worden gemaakt om anderen met het Evangelie te bereiken (Calvijn).¹⁶ De zendingsopdracht heeft niet één maar twee brandpunten: uitgaan en doortrekken (het type zending dat Paulus bedreef) én blijven en onderwijzen (het type zending dat Timotheüs bedreef).

16. Zie o.a. Haykin en Robinson sr., *To the Ends of the Earth*.

Het kort en krachtig geformuleerde zendingsmandaat geldt ook in de eenentwintigste eeuw. De kerk blijft gezonden om de Naam van Christus bekend te maken, om de heilsgeschiedenis en -boodschap te proclameren. Er wordt nergens in de Schrift op gezinspeeld dat naarmate de tijd verstrijkt, zending minder nodig zou zijn. Echter, het mandaat is niet het enige wat de Bijbel over zending en de komst van Gods Koninkrijk in deze wereld zegt. Het mandaat is geen samenvatting van de zendingsopdracht. Het is eerder de top van een ijsberg die diep en breed verankerd is in het Woord van God. Er zijn meer patronen en motieven die een rol spelen bij de invulling van de zendingsopdracht.

Zending: de aanvechting en de haast

Het tweede motief in het Nieuwe Testament is dat van de aanvechting en haast. Het Nieuwe Testament is doortrokken van een missionaire gloed. Het woord 'getuigen' (in het Grieks hetzelfde woord als het woord voor martelaar) neemt hierbij een belangrijke plaats in (Hand. 1:8; 2:32; 1 Joh. 1:2). Vooral Lukas gebruikt dit woord vaak. Het gaat dan om het getuigen van de dood en opstanding van Jezus en de daaruit voortvloeiende prediking van bekering en vergeving van zonden onder alle volken, beginnende van Jeruzalem (Hand. 3:15; 10:39; 10:41). Voor *sjalach* in het Oude Testament wordt in het Nieuwe Testament het Griekse woord *apostillen* gebruikt. Met dit woord wordt verwezen naar de gezondene die in opdracht van de zender een boodschap brengt.

Opmerkelijk is de leiding van Christus door Zijn Geest in het zendingswerk van het Nieuwe Testament. Door verdrukking en vervolging heen wordt de prediking van het Woord gezegend. De gemeente groeit in aantal en in geloof in een weg van schuldbelijdenis en bekering (Hand. 2:47; 9:31; 13:49; 16:5; 19:20). Een kleine twist in de gemeente is de aanleiding voor het kiezen van zeven mannen die zich meer met de Griekssprekenden kunnen bezighouden (Hand. 6). Een van hen, Stefanus, begint ijverig zending te bedrijven onder de Griekssprekende Joden in Jeruzalem. Zijn dood lijkt een nederlaag, maar blijkt juist de verbreiding van het Evangelie te bevorderen. Door de vervolging wordt de gemeente verstrooid, zodat het Evangelie naar alle kanten gepredikt wordt

(Hand. 8:1). Naast de twaalf apostelen roept de Heere Saulus tot apostel (Hand. 9). En wanneer de apostelen in Jeruzalem nog niet de onbesneden heidenen het Evangelie durven te verkondigen, dwingt Christus Petrus naar Cornelius te gaan (Hand. 10). Wanneer Jeruzalem traag blijft, gebruikt de Heere de gemeente te Antiochië om nieuwe werkers uit te zenden (Hand. 13).

Het Nieuwe Testament geeft veel voorbeelden van de offers die zendingswerkers brengen. Denk aan de steniging van Stefanus (Hand. 7), de marteldood van Jakobus (Hand. 12), de ontberingen van Paulus (vgl. 2 Kor. 11:23-27) en de verbanning van Johannes naar Patmos (Openb. 1). Om zending te bedrijven, is geloof nodig, dat een vaste grond is van de dingen die men hoopt en een bewijs van de zaken die men niet ziet. Ondanks allerlei bezwaren en onmogelijkheden kan zending geen uitstel leiden (Hebr. 10). Zendingwerk hangt samen met de laatste dingen die in de wereldgeschiedenis plaatsvinden. Zending is een eschatologische aangelegenheid en een teken van de eindtijd (vgl. Luk. 17:26vv.; Hand. 2:17; 1 Petr. 5:7; Openb. 12:10vv.; Ef. 6:10). De wereldgeschiedenis wordt voortgestuwd naar het allesbeslissende einde van het grote oordeel en Christus' wederkomst. Het laatste hoofdstuk in de Bijbel tekent die drang (Openb. 22:7, 12, 20). Als God met Zijn Geest over deze wereld blaast, kan het zomaar gebeurd zijn, ook met de erkenning van de Messias door de Joden. De factor tijd is iets menselijks. Voor God zijn duizend jaren als één dag en één dag als duizend jaar (2 Petr. 3:8). In de Bijbel wordt de gemeente opgeroepen Christus te verwachten (Fil. 3:20; 1 Thess. 1:10; Hebr. 9:28; 2 Petr. 3:13). Zij leeft in 'de laatste ure' (1 Joh. 2:18). De wereld loopt op zijn eind en Gods kerk leeft in het voorportaal van de jongste dag, maar alvorens Christus komt, moet Zijn Koninkrijk verkondigd zijn aan alle volken (Matth. 24:14).

Koninkrijk van Christus: realiteit én toekomst

Het derde motief ten aanzien van zending in het Nieuwe Testament is de koninkrijksgedachte die in het onderwijs van Jezus een belangrijke plaats inneemt. De gedachte van het Koninkrijk en het koningschap van Jezus heeft verschillende dimensies. Het is de belijdenis van de eerste christenen dat Jezus de *Kurios* is,

hun Heer en Meester (vgl. Matth. 17:4; Joh. 11:21). Het is ook de kern van de prediking van Paulus dat Jezus Christus de Heere is (vgl. Rom. 10:9; 1 Kor. 12:3, 2 Kor. 4:5; Kol. 2:6). De *Kurios* Jezus Christus is in het bijzonder het Hoofd van Zijn gemeente. Het Koninkrijk krijgt gestalte in het leven van Zijn onderdanen naar Zijn geboden en beloften. Aan het christen-zijn zit een zichtbare kant. Lukas noemt christenen ‘die van die weg waren’ (Hand. 9:2). De gelovigen worden hier genoemd ‘mannen en vrouwen die van de weg zijn’. De aanduiding ‘de weg’ wordt in Handelingen vaker gebruikt voor de christelijke levenswijze, gemeenschap of leer (Hand. 19:9, 23; 22:4; 24:14, 22; vgl. Hand. 18:25-26).

Gods Koninkrijk is dus een reëel Koninkrijk dat zichtbaar wordt in Zijn onderdanen, bijvoorbeeld door hun levenshouding en geloofsbelijdenis. Daarin komt het koningschap van Christus openbaar en de kracht van Zijn opstanding. Toch valt Zijn koninkrijk niet samen met wat zichtbaar wordt op deze aarde en met het hier en nu van de kerk. Gods Koninkrijk stijgt boven deze aardse bedeling uit en heeft voor de vervulling de wederkomst van Christus en het oordeel nodig.¹⁷ De christelijke gemeente leeft in het spanningsveld van het reeds kennen en reeds ervaren van dat Koninkrijk enerzijds en de onvolmaaktheid en het ten dele zijn ervan anderzijds. Gods kerk leeft hier op aarde in een interimperiode (Hebr. 13:14). Christenen zijn pelgrims in deze wereld. Het volmaakte Koninkrijk zal komen als Christus wederkomt. Het grote doel dat voor ligt, is de alleenheerschappij van God in Jezus Christus: ‘Want Hij moet als Koning heersen totdat Hij al de vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben’ (Matth. 22:44; 1 Kor. 15:25). Het zendingswerk is erop gericht de Zoon van God uit de hemelen te verwachten. Om mensen in het oordeel te behouden, wordt het Evangelie in de wereld verkondigd. Gods gemeente *moet* zalig worden. Echter, al zien wij slechts de schaduw van het Koninkrijk, de schaduw is een afspiegeling van de eigenlijke gestalte.

Wat ons nog scheidt van de wederkomst van Christus is wat Lukas in het abrupte slot van Handelingen schrijft, namelijk het prediken van het Koninkrijk van God en het leren van de Heere Jezus

17. Zie uitgebreider in par. 12.2.

Christus met alle vrijmoedigheid, onverhinderd (Hand. 28:31). Dit Koninkrijk komt niet met geweld, maar tast wel het gehele bouwwerk van de overste van deze wereld tot in de wortel aan. Zoals het zuurdeeg het brood doortrekt (Matth. 13:33). In deze bedeling worden er tekenen van Gods Koninkrijk zichtbaar, al blijft volgens het Nieuwe Testament alles nog zeer voorlopig en betrekkelijk.¹⁸ Zending is ook niet gericht op de aardse verschijning van Gods Koninkrijk. De reis voert door de woestijn van deze wereld. Het vooruitzicht is het hemelse Kanaän, de volmaakte heerlijkheid van Gods Koninkrijk.

Paradigma van het stervende zaad

Als laatste motief noemen we het paradigma van het stervende zaad. Christenen zijn tijdens dit leven onderhevig aan lijden. Ze delen net als anderen in ziekte, ongelukken, natuurrampen en oorlogen. Maar als christenen geven zij zich ook vrijwillig over aan de consequenties van het christen-zijn. Uit houding en keuzes blijkt zelfverloochening en onderworpenheid aan Gods doel met deze wereld. Christus spreekt met Zijn discipelen over het sterven van het tarwegraan in de aarde (Joh. 12:24). Zonder Zijn kruisdood zou er geen leven zijn voor de kerk. De dood en opstanding van Jezus zijn een onmisbaar onderdeel van de boodschap van het Evangelie. Christus wijst op de consequenties hiervan voor de discipelen (Joh. 12:25, 26). De kerk van Christus draagt Zijn beeld, het beeld van het stervende zaad. Door te sterven aan zichzelf brengt ze vruchten voort die horen bij Gods Koninkrijk.

Het principe van het sterven aan zichzelf en het leven in Christus is het grondmotief voor het leven van de christen.¹⁹ Het is een grondwet in Gods Koninkrijk dat tijd en leven, eigen genoegens en voorkeuren opgeofferd moeten worden voor de dienst van Christus. Zoals Christus kwam om te dienen, zo zijn ook Zijn volgelingen geroepen om te dienen. De Heere Jezus gaf hiervan een illustratie toen Hij de voeten van de discipelen waste, waarbij Hij de discipelen opriep Zijn voorbeeld na te volgen (Joh.

18. Vgl. Openb. 22 en Nederlandse Geloofsbelijdenis, art. 37.

19. Zie ook Hyde en Lems (eds), *Planting, Watering, Growing*.

13:14-17). Een kerk die op zichzelf gericht is en erop uit is zichzelf in stand te houden, sterft niet en zal daarom ook geen vruchten dragen. Een kerk die zichzelf daarentegen verloochent en verliest en leeft in Christus zal (veel) vrucht dragen. Vanuit dit oogpunt is de verdrukte kerk in de wereld niet het stiefkind van de kerk. Verdrukte christenen kunnen zelfs zeer tot voorbeeld zijn voor de kerk in die delen van de wereld waar het geloof zonder beperking kan worden uitgedragen.

Paulus houdt de gemeente te Korinthe voor een stervende dienaar te zijn, maar nochtans te leven, niets te hebben en nochtans alles te bezitten (2 Kor. 6:9). Dienaars van Christus en al de leden van Gods gemeente zullen aan dat sterven niet kunnen ontkomen (2 Kor. 11:23-33; Fil. 3:12, 20-21). Maar door het sterven heen wacht hen de heerlijkheid.

Evaluatie

De hier besproken patronen in zowel het Oude als het Nieuwe Testament geven de zending van de kerk in de wereld inhoud. Ze dragen en stutten haar en bepalen haar aanpak en vormgeving. Ik heb voor deze benadering gekozen en niet voor een behandeling van kernteksten om twee zaken duidelijk te maken. De eerste is dat er lijnen lopen door de Schrift. Het gaat niet om enkele Schriftgegevens, hoe waardevol deze op detail kunnen zijn, maar om levensdraden die door de Schrift zijn heen geweven. In de Schrift zijn het mandaat, de boodschap, het model en de kracht van de zending gelegen.²⁰ De tweede is dat zending niet iets is wat voortkomt uit enkele Schriftgegevens. Zending is een wezenskenmerk van de kerk. Haar hart klopt in de uitbreiding van Gods Koninkrijk in deze wereld, in de reeds gevestigde gemeente, in de omgeving daaromheen en verder weg, zo ver de aarde reikt. Is er dan niet meer te zeggen over zending in de Bijbel, bijvoorbeeld over hoe de grote apostel Paulus te werk ging? Heeft hij ons geen voorbeeld nagelaten voor de aanpak van evangelisatie en zending? Is het boek Handelingen niet een handboek voor

20. Zie J.R.W. Stott, 'The Bible in Worldevangelization', in: Winter en Hawthorne (eds.), *Perspectives*, 21-26.

zending en evangelisatie? Paulus is een belangrijk apostel als het gaat om zending. Het onderwijs dat Paulus geïnspireerd door de Heilige Geest aan de gemeenten geeft, is rechtstreeks afkomstig uit zijn werk als zendingsapostel. In het boek Handelingen staan veel praktische lessen over aanpak en methode.²¹ Toch is de methode van Paulus niet een nieuw of ander motief, maar een illustratie van de hier besproken motieven. In de boodschap van Paulus klinkt de drieslag door van schepping, zonde en verlossing (1 Kor. 15:1-8; Ef. 2:1-10). We zien bij Paulus voortdurend de heen-en-weerbeweging tussen de kerk in Jeruzalem en Antiochië, de Joden en de heidenen (Hand. 17:10, 18:4, 5; 18:19; 19:10). In zijn apologetische benadering vinden we het thema terug van Jahweh en de goden (Hand. 17:18, 19:26; Gal. 4:8; 1 Kor. 8:5), in zijn gemeenteopbouw zoekt hij evenwicht tussen de verkiezing van enkelen en de verantwoordelijkheid van de gemeenschap (Hand. 20:28; Fil. 1:1). Het uitgaan, toerusten en doortrekken uit het zendingsmandaat vinden we bij Paulus terug (Rom. 15:20). In hem zien we de haast en aanvechting concreet gestalte krijgen (Hand. 16:9-34). In de nieuwe christelijke gemeenten wordt zichtbaar hoe het Koninkrijk van Christus realiteit én toekomst is. Het zaad dat in de akker valt en sterft zal vruchten dragen (2 Kor. 11:23-28). Het is de laatste tekst in Handelingen die vermeldt dat Paulus twee jaar in zijn eigen gehuurde woning verbleef, predikende het Koninkrijk van God, lerende van de Heere Jezus met alle vrijmoedigheid en onverhinderd (Hand. 28:31).

21. Zie bijvoorbeeld Allen, *Missionary Methods*; Plummer en Terry (ed.), *Paul's Missionary Methods*; Schnabel, *Paul, the Missionary*.

1.3 Studievragen

1. Bestudeer Psalm 96. Betrek hierbij de geschiedenis uit 1 Kronieken 15 en 16, Leviticus 16:14-16 en Hebrëëen 10. Wat is het adres van deze psalm? Wat is de centrale boodschap? Op welke wijze is in deze psalm het oordeel aanwezig? Formuleer naar aanleiding van deze psalm enkele concrete toepassingen voor de gemeente van nu.
2. Bestudeer Micha 5. Micha is een profeet van oordeel en hoop. In hoofdstuk 4:14 moet de profeet het oordeel over Jeruzalem aankondigen. Toch klinkt er in Micha 5:1 een Messiaanse heilsprophetie. In de verzen 6 en 7 vinden we enkele indrukwekkende voorzeggingen. Werk de beelden uit deze teksten verder uit en betrek deze op de roeping van de kerk onder de volken.
3. Bestudeer Mattheüs 24:1-14. Deze apocalyptische rede spreekt Jezus vlak voor Zijn dood, opstanding en hemelvaart uit. Er is slechts één zaak, die de terugkomst van Christus op de wolken tegenhoudt of vertraagt: de prediking van het Evangelie van het Koninkrijk en het getuigenis ervan in de gehele wereld. Wat wordt bedoeld met 'Evangelie van het Koninkrijk' en hoe kun je de inhoud van de prediking ervan typeren?